

K-hääliku metoodika ja harjutused kehalise kasvatuses lauamängu juurde

K-häälik on sulghäälik, mis sageli võib olla lastele häälduslikult üsna keerukas omandada. Põhilisemad vead võivad olla K-hääliku asendamine T-iga või siis K-hääliku ärajätmine üldse. K-i hääldamisele avaldab mõju ka sellele järgnev vokaal, mistõttu muutub erinevate sõnade puhul huulte asend, hambakaarte vahe kui ka K-i moodustuskoht kõval suulael (N: kass, kull jms).

K-i õige hääldus: huuled on kergelt avatud->keeletipp toetub alumiste hammaste taha-> keeleküljed puudutavad esimesi purihambaid-> keelelelg tõuseb küüruna vastu suulage-> pehme suulagi on tõstetud ja õhk ninaõõnde ei pääse->väljahingatav õhujuga avab keele ja suulae vahelise sulu ning tekib K.

Selleks, et K-häälikut lastel õigesti kujundada, on võimalik eeltööna teha mitmeid suu-ja keeleharjutusi ning foneemikuulmist (so eristada K-häälikut teistest häälikutest kuulmise teel). Kui isoleeritud K on lapsel omandatud, siis liigutakse edasi K-i sidumisega vokaalidega lahtises silbis (N: KII-KEE jne), siis kinnises silbis (IIK-EEK), K sõna alguses (KARU), K sõnade lõpus (SOKK), K täishäälikute vahel (NUKU), K konsonantühendis (TELK) ning kinnistavalt mitu K-i sõnas ja ütluses. K-i sättimise järjekorda võib ka muuta, olenevalt lapse võimekusest.

Käesoleva liikumistunni harjutustik on mõeldud sõnadega, mis algavad K-häälikuga ning mõned sõnad sisaldavad ka mitmeid K-häälikuid. Seega on see mäng ka üks vaheldust pakkuv vahend kõnearendustunni K-hääliku kinnistavaks etapiks sõnade kaupa ja ka lausetena. Näiteks laps peab õigesti ütleva sealse fraasi ja siis saab teha kehalise harjutuse. See eeldab, et laps juba oskab K-häälikut õigesti hääldada sõnades. Omalt poolt lisasin üldtreenivate kehaliste harjutuste juurde ka suu-keeleharjutused iga loomategelasega, et mängu saaks logopeedid kasutada ka K-i eelharjutuste tegemiseks või ka liikumisõpetajal (rühmaõpetajal) ühendada oma tunni käiku.

Harjutused:

K-iga tegelane	Suu- või keeleharjutus K-i eeltöök (Harjutusi teha järjest näiteks 5 korda)	Lause tegelasega, K-i kinnistamine+ sinu liikumisharjutus
1. kass 	Kiisu tõmbab küüru selga ja hakkab kõhisema. Sina tee keelega suhu nagu küür, keeleots toetub alumiste hammaste taha ning puhu kurgust välja kassikõhinat, justkui kass oleks kuri kellegi peale. Kostub: KHHH, KHHH!	<u>K</u> ass teeb <u>k</u> ak <u>s</u> kümmend <u>k</u> ätehoogu <u>k</u> üljele <u>k</u> äsik <u>u</u> tega. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!
2. koer 	Kutsu jookseb mööda heinamaad ja õõtsutab oma keelega sisse-välja, sest tal on palav: keel liigub pikalt välja ja siis tõmba suhu kurku küüru. Niiviisi liiguta keelt sisse-välja kiires tempos nagu väsinud koer pärast jooksu, kõht õõtsutab kaasa.	<u>K</u> oer teeb <u>k</u> uusteist <u>k</u> üljepainutust. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!
3. küülik 	Küülik hüppab pikad sammud edasi ja tagasi. Sina saad keelega teha jänku hüpped. Siruta pikk keel välja, hoia (5 sek) ja siis keel hüppab suhu tagasi kurku välja nagu peitu sinna, keelelelg puutub pehmet suulage, hoia (5 sek).	<u>K</u> üülik teeb <u>k</u> ah <u>e</u> k <u>s</u> a <u>k</u> ereringi. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!
4. karu 	Karu norskab oma koopas. Sina saad teha nagu norskamisnohinat. Keel on taga kurgus, tõmba õhku sügavalt sisse suu kaudu ja sujuvalt puhu õhk ka välja üle keele. Kostub nagu nohinat.	<u>K</u> aru teeb <u>k</u> ümme <u>k</u> õhulihaseharjutust, <u>k</u> äed <u>k</u> uk <u>l</u> al. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!

<p>5. konn</p> 	<p>Konn hüppab üles ja alla muru peal. Sina saad keelega teha konna hüppamist: suu on avali keeleots hüppab ülemiste hammaste taha (hoia) ja siis alumiste hammaste taha (hoia).</p>	<p><u>K</u>onn teeb <u>k</u>uus <u>k</u>ükki. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!</p>
<p>6. kriimsilm ehk hunt</p> 	<p>Hunt naerab metsas kõva häälega jänkude üle. Sina saad teha naeruharjutust kaasa. Hüüa: HA-HA-HA-HAHHA! HI-HI-HI-HIHHI! HE-HE-HE-HEHHE!</p>	<p><u>K</u>riimsilm teeb <u>k</u>olm <u>k</u>äteköverdust. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!</p>
<p>7. kits</p> 	<p>Kitseke on haigeks jäänud ja kõhatab aasa peal. Pane käsi suu ette ja nagu kõhata kurgust viis korda.</p>	<p><u>K</u>its teeb <u>k</u>aksteist <u>k</u>äteringi. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!</p>
<p>8. kanguru</p> 	<p>Känguru kannab oma poega põuetaskus ja sügab tema peakest, teeb kápaga paitavad ringid. Keeleke teeb tagumise osaga suus sees üleval suulaes ringe ühele poole ja teisele poole, nagu sügaks suulage.</p>	<p><u>K</u>änguru teeb <u>k</u>aksteist <u>k</u>õndi <u>k</u>andadel. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!</p>
<p>9. kährik</p> 	<p>Kährik on metsas lonkimisest väsinud ja hakkab haigutama. Matki haigutamist veidi avatud suuga ja võid ise ka haigutada kohe sügavalt.</p>	<p><u>K</u>ährik teeb <u>k</u>uus <u>k</u>ägarkõndi. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!</p>
<p>10. kana</p> 	<p>Kana uhkeldab aedikus teiste kanade ees ja räägib omas keeles: INGA-INGA-ANGA-ANGA. Proovi sina ka seda kanakeelt, venitades sealjuures NG ühendit. Kõlab nagu K sinna.</p>	<p><u>K</u>ana <u>k</u>eerab <u>k</u>uus <u>k</u>orda <u>k</u>üljelt <u>k</u>üljele. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!</p>
<p>11. kilpkonn</p> 	<p>Kilpkonn on aeglane ja arglik. Ta lükkab pea välja oma kilbi alt ja siis tõmbab end kilbi alla jälle kerra aeglaselt. Sina siruta pikk keel sujuvalt välja ja siis vii keel aegamisi jälle suhu küüruks. Keeleots on all hammaste taga ja keel teeb suhu nagu suure mäe (kilpkonna tugeva kilbi).</p>	<p><u>K</u>ilpkonn teeb <u>k</u>aheksa <u>k</u>erekallutust. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!</p>
<p>12. kukk</p> 	<p>Kukk hakkab kirema. Täna ta nagu kuristab oma pesas. Aja pea kuklasse ja proovi ka kurisada. Võid võtta ka lonksu vett ja siis proovi nagu kurgust luristades õhku välja puhuda.</p>	<p><u>K</u>ukk teeb <u>k</u>ümme <u>k</u>õndi <u>k</u>ikivarvul. Korda ütlus ja tee siis liikumisharjutus ka!</p>